

זאב (זאבן) בלון

בין הקווים

סיפור שטח ההפקר ומנזר לטרון

זאב (זאבן) בלוך

בין הקווים

סיפור שטח ההפקר ומנזר לטרון

עורכים ראשיים: קונטנטו - הוצאה לאור בינלאומית

עריכה ספרותית: ורד לוי-ברזילי

עריכה לשונית: ציפי לוי-יבין

ניהול הפקה: שני פרדו

עיצוב העטיפה והספר: ליליה לב ארי

© 2015 כל הזכויות שמורות לזאב (זאבן) בלוך

ולהוצאה לאור בינלאומית Contento

איסרליש 22 תל אביב 6701457

www.ContentoNow.co.il

אין להעתיק ספר זה או חלק ממנו וכן לאחסן בבנק נתונים או להעביר בשירותים

מקוונים, לשכפל, לעבד, או לתרגם בכתב, ללא אישור בכתב מהמו"ל

מסת"ב: 4-477-550-965-978

דאנקוד: 488-219

נדפס בישראל תשע"ה 2015

Printed in Israel

זאב (זאבן) בלור

בין הקווים

סיפור שטח ההפקר ומנזר לטרון

לאשתי דרורה
שאיטי לאורך כל הדרך

תוכן עניינים

7.....	תודות
9.....	פרולוג
11.....	פרק 1: פגישות ראשונות עם אזור לטרון
27.....	פרק 2: שטח ההפקר
47.....	פרק 3: מבט משטח ההפקר
59.....	פרק 4: מלחמת הטרקטורים
76.....	מפות
85.....	פרק 5: רוחות מלחמה
97.....	פרק 6: מלחמת ששת הימים
109.....	פרק 7: כיבוש וממשל צבאי
129.....	פרק 8: תולדות מנזר לטרון
151.....	פרק 9: הנזירים, המנזר ואני
153.....	הנזירים
164.....	האב פול ואני - עובדים יחד
174.....	מנזר לטרון בימי קודש וחול
203.....	אפילוג
205.....	נספחים
211.....	מקורות

תודות

לאשתי דרורה – הראשונה לקרוא את פרקי הספר, על הערותיה ועל העידוד הרב, שבלעדיו לא הייתי מצליח להשלים את הכתיבה.

לאבות המנזר – האב פול סאומה, האב רנה הסקוט והאב אוגוסטין טברדון, על עזרתם הרבה ואדיבותם.

לחבריי בקיבוץ נחשון, בעבר ובהווה –

ליוסי מוצניק, מנהל הארכיון;

לאליהו פוגל, אשר על התמונות;

לנתן פירעם ז"ל, ליומל'ה ז"ל, ולאברמל'ה דוידזון יבדל"א,

אשר חלקו עמי את זיכרונותיהם משטח ההפקר.

לבנותיי אורנה ודלית – שהקדישו מזמנן ולימדו אותי פרק בכתיבה, על הערותיהן הנבונות ועל עזרתן כי רבה.

לנעמי לוינשטיין – מנהלת ארכיון קיבוץ שעלבים, על ארגון המפגש עם הוותיקים ועל עזרתה.

לאחותי ה"פלמ"חניקית" רותי – שמסיפוריה למדתי רבות.

לידידי צביקה בראל – על הזמן שהקדיש לקריאת הספר ועל הערותיו והארותיו.

ליסכה הרני – על הבהרותיה ועזרתה בנושאי הנצרות.

לנכדתי ליאור – על עזרתה בנושאי העיצוב והתמונות.

לדן היימן – על עזרתו בכתיבה, ועל אשר הוסיף גוון וצבע לטקסט.

ואחרונים חביבים, לאנשי ההוצאה לאור – לעורכות ורד ולילך, לעורכת הלשונית ציפי ולמפיקות שני ורינת.

ולכל אלה שעזרו, עודדו, לימדו והנחו ואת שמותיהם לא הזכרתי – תודה גדולה.

פרולוג

מעולם לא הייתה הדרך למנזר מהירה כל כך. זאבן היה מרוכז בכביש, ונעץ מבטיו, כמו בכל יום, בנוף עצי הזית החובק את המבנה כחליפה ירוקה-כסופה הנעה ברוח. הכעס הוא שנהג ברכב יותר משנהג בו זאבן עצמו. אגרופיו הגדולים והחסונים לפתו את ההגה בחוזקה, עד שאצבעותיו הלבניו כפניו החיוורות. הוא הגיע במהירות לחניה וחלף על פני שער האבן. מבלי לתת דעתו כלל לשמונים שנותיו, זינק זאבן מהרכב, פסע בצעדים רחבים לעבר דלת הכניסה, והביט בזעזוע בכתם הפיח שעל אבני הגזית שמעליה. הוא עצר מול הדלת המפויחת, והביט בשאט נפש בשרידי הצמיג השרוף, שבעזרתו הבעירו אותה הפושעים.

"פחדנים ארורים," מלמל בזעם, "שורפים את בית האלוהים של האחר ונושאים את שם אלוהים על שפתותיהם כאילו עשו מצווה." אז הרים את עיניו והבחין באותיות כתומות שיצרו את המילים "ישו הקוף". זאבן השפיל את מבטו, נכלם ורותח מזעם. יד מוכרת נחה על כתפו. הוא הכיר את המגע הזה יותר מארבעים וחמש שנה. אַבּוֹנָא פּוֹל, ידיד נפש ומי שהיה ראש המנזר, ידע תמיד מתי להגיע ולהראות את אהבת האדם שבו.

"אני כל כך מתבייש," לחש זאבן באוזן ידידו בעודו מחבק אותו.

"יסלח להם אלוהים," ענה הנזיר הזקן, "אנו נשמור על אהבת אדם באשר הוא אדם. לסלוח על שנאת חינם, על הפיכת מצוות האל לשנאה – קטונו. רק אלוהים יכול לסלוח להם."

"אתה טוב מדי", הטיח זאבן בידידו בחוסר סבלנות, "מי שָׁמָּם?! איזה אלוהים? איזו הלכה שלחה אותם לגבות תג מחיר של שריפה, ביזוי ונאצה? אם יש רבנים או פוליטיקאים ששתלו את השליחות הזו במוחם המעוות של ילדים ונערים – מי הם? הרי אין חוק בעולם שלא הופר כאן. אין כללים ביהדות שלא נשרפו באש הזו. הם ראויים... הם ראויים..." חיפש מילים חריפות דיין ועיניו נעוצות כל העת בפני ידידו.

"די לך", אמר האב פול, כמי שידוע לקחת אחריות על נפש תועה. "בוא נלך מכאן. אתה לא רשאי לקחת על עצמך את הבושה ואת בקשת המחילה, גם אם הם בני עמך. שיעמדו לפני האל בבוא יומם וייתנו אז את הדין. אתה יודע שהסליחה קשה בתחילתה, אבל מנחמת בסופו של עניין." השניים, שמניין שנתיים יחד הוא יותר מ-160, צעדו זה לצד זה בשביל כפי שעשו פעמים אינספור במשך שנות היכרותם הארוכות.

השניים היו המומים ומזועזעים מההצתה ומכתובות הנאצה במנזר לטרון ותהו בינם לבין עצמם מי מנהיג היום עולם שאין בו כבוד לכל המקודש לאחר; איך ייתכן שהעולם נוהג אחר מורי דת אכולי קנאה ושנאת אדם? ומי הם כוהני הדת המדברים בשם אלוהים אך מי שאינו מקבל את דבריהם, אחת דינו איבת עולם, שריפה ורצח?

הם הביטו בחיבה איש בעיני חברו וידעו כי במפעלם המשותף בחמישים השנים האחרונות הם הוכיחו לעולם כולו שניתן לחיות אחרת.

בערב נכנס זאבן לרכבו כשנשמטו עדיין סוערת, התניע אותו וחיפש במקום כלשהו בתוכו את הסליחה. הפנסים האירו את הכביש שבין המנזר לכפר ביל"ו, בין חדרו הצנוע של האב פול לביתו, שבו חיכתה לו חברתו ואשתו דרורה בדאגה של ממש.

פרק 1

פגישות ראשונות עם אזור לטרון

העלייה לקיבוץ הראל

סיפור ההיכרות שלי עם מזר לטרון והשטחים הפראיים אשר סבבו אותו החל ב-1948. המדינה עדיין ליקקה את פצעייה, מלחמת השחרור הייתה לאחר ההפוגה השנייה, ואל הגבעות המצולקות, שמורדותיהן היו עדיין ספוגים בדם החללים שנפלו עליהן, נשלחו לוחמי גדוד "הפורצים", הראל, להקים את אחד מיישובי המשלט הראשונים בפרוזדור ירושלים – קיבוץ הראל. ביום חמישי 28 באוקטובר 1948, יצאתי עם השיירה העולה לאתר הקיבוץ החדש. עליתי על אחת המשאיות שהייתה עמוסה בחלקי צריפים וחומרי בניין וגידור, נהייתי מרוח הבוקר הקרירה והבטתי בסקרנות בכביש המתפתל. הייתי חריג בין הצעירים שנסעו איתי, כולם למודי מלחמות ובעלי ניסיון חיים. הייתי נער צעיר, עדיין תלמיד, ורק גופי החסון וקומתי הגבוהה גישרו על הפער שבינינו.

באותם ימים עדיין היה מקובל להגיע מאחד הקנים של "השומר הצעיר", "מחנות העולים" או "הנוער העובד" כדי להשתתף ביום העלייה לקרקע.

כולנו, נערי השכבה הבוגרת, חלמנו על הזדמנות כזו שהעניקה חוויה לחיים שלמים. כשקיבוץ חדש עלה לקרקע השמועה עברה מפה לאוזן וכל מי שהיה יכול הטה שכם. יום העלייה לקרקע של קיבוץ הראל היה, ללא ספק, היום שלי. נפלה בחלקי זכות גדולה לבנות קיבוץ צעיר במולדת כשהמלחמה עוד נמשכת, והכול בזכותה של רותי, אחותי הגדולה, חברת גרעין הראל, שהזמינה אותי להשתתף ביום העלייה לקרקע. ההתרגשות וההזדהות שחשתי בהקמת יישוב חדש היו עצומות.

השמש החלה את מסלולה בשמים לא מכבר, אך האירה וסינוורה ונאלצתי להאחיל על עיניי כדי לראות את הסביבה. היטלטלנו בדרכנו על מה שנחשב בזמנו כביש – שני פסי אספלט ובאמצעם עשבים. שוליים – אין. כביש של מלחמת השחרור. המשאית האטה מעט כשהגענו לעמק השטוח, המשכנו לכפר הנטוש דיר מוחסין (מושב בקוע כיום) וממנו, בדרך בורמה¹, אל אותה גבעה שעליה יוקם המחנה הזמני, שיהפוך לימים לקיבוץ החדש.

כשהתחלנו לטפס במעלה הגבעה לכיוון חורבות הכפר בית ג'יז נתקל מבטי בראשונה במנזר שעל צלע ההר. מראה הגג האדום מעל לקשתות האבן הציוריות הסביר פנים. הוא לא נראה שייך לנוף השומם. סביבו עצים בודדים וגבעות סלעיות שהמלחמה הותירה את חלקן שרופות וחורבות. והנה, אל מול השממה הכללית ניצב בגאון אירופי מנזר מוקף עצי זית וכרמים מוריקים, אומר חריצות ואמונה שנוצר בארץ ירוקה, מוכיח שניתן לנהוג אחרת. נעצתי מבט מהופנט במראה המפתיע אך התקשיתי להשתחרר מזיכרון הקרבות שנשא עמו תחושות של תבוסה והשפלה.

לטרון היה שם נרדף לחמישה כישלונות צבאיים, למאות פצועים, הרוגים, נכים ומשפחות שכול. בלטרון לא עלה הדבר בידי הלוחמים. כל מה שנותר היה מבצר "טיגר" של משטרת לטרון, מנוקב כדורים אך זקוף וגאה. אני זוכר היטב את המראה ההוא, את רגע המפגש הראשון ביני ובין המנזר. המשאיות טיפסו במאמץ אדיר בדרך בורמה התלולה וזרועת הסלעים.

1 דרך עפר שנפרצה ביוני 1948 כדי לעקוף את מובלעת לטרון, שמתחילה ממזרח לכפר דיר מוחסין ומסתיימת בכפר בית מחסיר (מושב בית מאיר כיום).

עברנו ליד בית דו-קומתי בעל קשתות – שם, סיפרו לי אנשי הראל, הוצא להורג במשפט שדה איש ההגנה מאיר טוביאנסקי.²

ירדנו לכיוון המעינות של בית סוסין ומשם התחלנו לטפס לכיוון היעד שלנו. המעלה האחרון היה קשה מכולם. שום דרך ממשית לא הייתה שם. דחפנו את המשאית במלוא כוחותינו עד שהגענו למקום המיועד, ראס אבו מורה, גבעה ליד משלט 3 (גבעה 314). מצאנו שם משלט פלמ"ח על פי כללי האסטרטגיה הבריטית הקפדנית מחד גיסא, והישראלית המאולתרת מאידך גיסא. הבטתי במשלט שהשקיף ממיקומו על כל דרכי הגישה וצפה על עמק איילון ומנזר לטרון, מצויד במעט נשק ובאומץ לב לרוב. ידעתי כי כל המדינה הצעירה הייתה מלאה במשלטים כאלה. כך נלחמים כשאינן לא היה לי הרבה זמן להביט סביבי מפני שהייתי כוח עבודה בעל ידיים חזקות וטובות. ככל שהתקדמה העבודה גברה ההתלהבות. החשיכה ירדה ואני התפעלתי מהמחנה הזמני שניצב מוכן. המדורה שבערה על הגבעה הטרשית האירה פנים צעירות ונלהבות. מקימים כאן בית!

הייתי נער צעיר והסתכלתי בהערצה על הפלמ"חניקים של הראל שהתגברו על המכה הקשה שנחתה עליהם כשפורק הפלמ"ח ועל ההרגשה שהתלוותה לכך, בבחינת "הכושי עשה את שלו, הכושי יכול ללכת". אחרי שנים של נדידה בין קיבוצים שבהם קנו את הכשרתם הקיבוצית ועברו אימונים צבאיים, ואחרי הקרבות הרבים בדרך לירושלים ובעיר עצמה ועשרות החברים שנפלו בדרך, הם לא איבדו את האמונה בדרכם החלוצית וההתיישבותית, והיום הם בונים לעצמם בית של קבע. איש לא חייך בציניות כאשר כל הקהל והאורחים המכובדים הצטרפו לשירתו של אברהם הרצפלד "את, מכוש, טורייה וקלשון, התלכדו בסערה, בסערה, ונדליקה שוב, שוב את האדמה, בשלהבת ירוקה." סביבי ראיתי רק עיניים בוערות בהתלהבות, והצטרפתי בשמחה לריקודי ההורה והשירה שנמשכו לתוך הלילה ועד עלות השחר.

2 מאיר טוביאנסקי שירת בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. כאיש ההגנה וקצין בצה"ל נחשד בריגול לטובת האנגלים, נשפט בבית דין שדה והוצא להורג ב-30 ביוני 1948. שנה לאחר מכן טוהר שמו והוענקה לו דרגת סרן.

עם אור ראשון החלו המשאיות והמתנדבים לעזוב את המקום. להפתעתי הייתי ערני אחרי לילה ארוך בלי שינה. טיפסתי למרום הסולם של המשאית והבטתי במדרון, ופעם נוספת במנזר השלֵו, הבוטח. הפעם הוא נראה לי מאיים פחות. באור הבוקר החיוור והרך, היה המראה שלו מפויס יותר, כמו מזמין לפגישה נוספת.

העיר העתיקה

חזרתי לבקר את רותי אחותי בקיבוץ הראל כשלושה חודשים לאחר יום עלייתו לקרקע, ונסעתי איתה לירושלים. מסוקרן ונרגש מצאתי את עצמי על קומנדקר של הקיבוץ שיצא לסידורים בעיר, ומן המקום שבו ישבתי ברכב העושה דרכו בדרך בורמה לכיוון שער הגיא, הבחנתי שוב בתמונת המנזר. מבנה האבן הגדול והיפה הנטוע במורד הגבעה בין עצי הדקל והזית, בנקודת המפגש בין השפלה להרי ירושלים, שידר יציבות וכוח. לא היה אפשר שלא להתפעל מהמקום מעורר ההשראה הזה.

הדרך הייתה קשה. משוריינים חרוכים ומצבות מאולתרות התחברו לאינסוף סיפורים ששמעתי. נחשפה לעיניי מציאות קודרת וכואבת, והאווירה הקשה והמאיימת שחשתי אז חולפת בי עד היום כאשר אני עולה לירושלים בדרך שער הגיא. אבל לפחות בנסיעה זו הכניסה לירושלים עברה בלי תקלות. אמנם הייתי צעיר, אך הבנתי כי הנסיעה הזו לא הסתיימה כך לרבים וטובים. אחותי, שהייתה חובשת בגדוד הרביעי של הפלמ"ח, השתייכה לקבוצה שפרצה לעיר העתיקה דרך שער ציון, אך נאלצה לסגת משם בשל תשישות אנשיה מהקרבות והיעדר התגבורת שהייתה נחוצה להשלמת הפריצה. ישבתי איתה על גבעה הצופה אל חומת העיר העתיקה והיא סיפרה לי על הקרב, על הפצועים הרבים שעברו תחת ידיה ועל רבים מספור שכל שיכלה לעשות למענם היה לעצום את עיניהם בכבוד ולשלחם למנוחת עולם. הייתי סקרן, רציתי לדעת הכול, רציתי לראות הכול, ואחותי הכירה היטב

את אחיה הקטן. בלא היסוס, על אף הסיכון שהיה כרוך בדבר, יצאנו יחד לסייר בעיר ולחוות את הסיפור שלה במקום שבו התרחש ממש.

זו הייתה הפגישה השנייה שלי עם העיר העתיקה. בימי טרום המדינה היה מקובל שלרגל סיום הלימודים בבית הספר העממי היו בוגרי כיתה ח' יוצאים לטיול בירושלים. אני, שגדלתי בקריית חיים, יצאתי עם חבריי לכיתה לטיול הגדול שכלל סיורים בעיר העתיקה, בכותל, במערת צדקיהו, ביד אבשלום ובנקבת השילוח. אף ירדנו לים המלח וזכינו במטר אבנים כשעברנו בפרבריה המזרחיים של העיר.

היום, כשאני חושב על הטיול שלי עם אחותי, הדבר נראה בעיניי טירוף מוחלט, אבל אז לא הייתי מוכן לוותר על כך תמורת כל הון שבעולם. המחשבה שיכולתי להיפגע מכדור צלף ירדני עם אחותי לא חלפה אפילו במוחי. יצאנו לכיוון בתי מחסה. הלכנו דרך בריכת הסולטן, טיפסנו שפופים, תחת אפם של צלפי הלגיון, לכנסיית הדורמיציון. משם היה אפשר להתקרב לחומת העיר דרך מעברים בקירות המנזר שפוצצו חבילי הגדוד הרביעי בדרכם פנימה לתוך העיר. את הדרך הזאת עשינו בלי שהחיילים בעמדות שמעל חומת העיר יבחינו בנו. העשן עדיין עלה מהעיר וריח אבק השריפה עלה מהבורות שהותירו הפגזים בנופלם. העיר העתיקה נראתה עייפה ורחוקה. אבל בעיניי הייתה יפה להפליא. אחרי ששבענו מהמראות וכל שאלותיי נענו, חזרנו בריאים ושלמים.

חייכנו זה לזה וחשבנו מה היו אומרים ההורים על הטיול. אין בלבי ספק שהם היו מתנגדים לו בכל מאודם – משקעי העבר, משפחותיהם שנכחדו באירופה ואירועי המלחמה שעדיין לא הסתיימה, הגבירו מאוד את דאגתם לאחותי ולי. שניהם היו חניכי תנועות נוער ציוניות בעיר שבלי שבליטא וזכו לקבל את אשרת העלייה האחרונה שהגיעה לעיר. חרף ההתנגדות מצד הוריהם וחרף הכסף הרב שהוצע להם תמורת אשרת העלייה, הם עמדו על שלהם והגיעו במאי 1934 לנמל יפו עם אחותי רותי, שהייתה בת שלוש, ועמי, תינוק בן שנה. הרהרתי לא אחת בתחושות התסכול וחוסר האונים שחשו ודאי כאשר הגיעו לארץ ביום אביב חם מאוד. איש לא קיבל את

פניהם, לא סוכנות ולא "סל קליטה", ואפילו בבית העולים לא היו מוכנים לקבל אותם בלילה הראשון בטענה שהמקום מיועד רק לחלוצים וחלוצות – ועמם היו ילדים קטנים.

על אף הקליטה הקשה הצליחו הוריי להתארגן בחיפה, תודות לעזרת חברים. אבי, שהיה פועל בניין במקצועו ודיבר עברית, החל לעבוד ב"סולל בונה", התמיד בעבודה זו כל חייו, ומובן שהתקדם בה ועבד במגוון תפקידים. אמי הייתה תופרת מוכשרת ועקרת בית למופת. ב-1936 הם בנו את בית המשפחה בקריית חיים, מקום ילדותי ונעוריי. למשפחתנו התווספו ניצה וחביבה, שנולדו בארץ. אנו הילדים היינו קשובים להורינו ורחשנו להם כבוד רב, אך היינו גם עצמאים ודעתנים. אבי, שהיה מפא"ניק טיפוסי, נאלץ "לבלוע לא מעט צפרדעים" כשבחרתי ב"שרוך הלבן" והצטרפתי לתנועת "השומר הצעיר" הדוגלת באידיאולוגיה סוציאליסטית.

בשבילי ובשביל כל חבריי הסכנה הקיומית בארץ הייתה מוחשית. זוועות השואה וגזירות המנדט החריפו את התחושה הזו, וברקע הלכו וגברו ההתפרעויות של הערבים הקיצונים בחיפה, שהייתה ועודנה עיר מעורבת. אולי דווקא משום כך עסק רוב הנוער בהגשמה או בהכנה למימוש הגיוס – מי לפלמ"ח ומי לאצ"ל. אבל היה ברור כי המטרה – הקמת מדינה ליהודים שיבואו מהגולה לארץ ישראל – והאחריות להגשמתה, משותפות ומוטלות על כולם. גישה זו מנעה ללא ספק מלחמת אחים, שהייתה יכולה לפרוץ לאחר "פרשת אלטלנה", כשם שמנעה מרד בעקבות החלטת הממשלה החדשה על פירוק הפלמ"ח. החלטה זו פגעה בי וניפצה את חלומותיי. כשישבתי עם אחותי הגדולה על גבעה הצופה לעיר העתיקה, סיפרתי לה על החלום שלי להצטרף עם הגרעין שלי לפלמ"ח. רותי הבינה את אכזבתי, ניחמה אותי ואמרה שאולי במקום להתגייס לפלמ"ח יוכל הגרעין לעלות להתיישבות ולהקים קיבוץ כמוהם.

שנינו היינו סקרנים מועדים, וכל דבר שעשינו נעשה בדרכנו המיוחדת ולא בלי סכנות. שעה ארוכה הבטנו בעיר העתיקה. לא ידענו ששנים אחר כך נחזור עוד לטייל בין בורות המים, בשוק ובכיכר. כשנפגשתי לימים

עם הירדנים במעבר מגדלכאום³, כשבאתי לחתום על ההסכמים עם המנזר, חוויתי מחדש את תחושת האובדן על הצעירים שלחמו בעיר המקודשת והקשה הזאת וחירפו את נפשם.

חלום ושברו

החזרה ללימודים ולקן השומר הצעיר הייתה בעייתית עבורי, אם כי הכרחית. כמו כל חבר גרעין ידעתי כי זו התארגנות אישית שלי לקראת היציאה להכשרה המגויסת ולצבא. המלחמה שנמשכה כאילו חיכתה לי, והקרבות ששמעתי עליהם העמידו את לוחמי הפלמ"ח באור הרואי מיוחד. בתקופה מתוחה זו של המלחמה הרגשתי שבית ספר עיוני לא מתאים לי וכי הלימודים בו אינם עולים בקנה אחד עם משאלות לבי. תפיסת העולם שלי הייתה כבר אז הרבה יותר מעשית. הרגשתי, כמו רוב חבריי, שארץ ישראל זקוקה לידיים מקצועיות ולא ל"חכמים גדולים" ועל כן התייחסנו בזלזול ל"אינטליגנטים" – עורכי דין וסטודנטים לספרות או לתנ"ך. מסגרת בית הספר החדש שלי, בית הספר לבניין, הייתה סוג של הגשמה. היא הכשירה אותי ועוד עשרות תלמידים לעבודה מקצועית בכל ענפי הבנייה שהמדינה שיוועה להם. איש לא הגה אז רעיון להביא עובדים זרים לצורכי בנייה. הכול נעשה בידיים ובעבודה עברית. גם כאשר נסגר בית הספר לבניין בגלל הקרבות בחיפה, לא חזרתי ללימודים עיוניים, אלא הלכתי לעבוד במספנה בנמל חיפה והמשכתי ללמוד את מקצוע החשמל בבית הספר המקצועי לנערים עובדים שליד הטכניון. בוגרי בתי ספר מקצועיים כמוני נחשבו מוכנים יותר להכשרות המגויסות. ההכשרה שלי, "גרעין גבולות", נדדה בכל היישובים האפשריים: להבות הבשן בצפון, אילון בגליל המערבי ובית אלפא בעמק. שקענו בחלום שאנו הולכים לקראת ההכשרה המגויסת ובה נגשים את עצמנו כלוחמים וכגרעין שיעלה להקים יישוב חדש.

3 מבנה בירושלים בשליטת האו"ם ששימש מקום מפגש ומעבר רשמי בין ממלכת ירדן לישראל בחסות האו"ם.

אני וחבריי נערכנו למסגרת חדשה כיחידה עובדת, חברתית, השואפת להיות יחידה לוחמת. ההבנה ה"שומרית" כי מסגרת חזקה הודות לסך כל מרכיביה, מנעה אינדיווידואליות וכפתה גם על צעיר עצמאי כמוני משמעת בתנועה. כך המתנתי עם כולם בסבלנות להוראה לצאת. כאשר צעירי הגרעין שלי נקראו להתייצב ואני לא נקראתי בגלל גילי הצעיר, שיניתי את תאריך הלידה שלי והתייצבתי עם כולם.

אולם ההנהגה החדשה של המדינה שקמה בינתיים חשבה אחרת. בן-גוריון, בדרכו האישית והמיוחדת, פירק את כל המסגרות הצבאיות וכל מי ששירת במסגרת כזו הפך לחייל צה"ל. ההגנה, החי"ש, האצ"ל, הלח"י והפלמ"ח היו לצבא מסודר של סדיר ומילואים. ההכשרות שניצבו בפני הגשמת חלומן להתגייס לפלמ"ח נותרו עם שברו של חלום, והתחושה הייתה קשה. אנו, שגדלנו על אגדת הפלמ"ח עוד בימים שהיה אסור להזכיר את שמם של הלוחמים אפילו כאשר נהרגו ונקברו בסתר, ליווינו את מבצעיו מהעלייה לביריה, ליל הגשרים, קרבות הגליל ועד הדרך לירושלים – רצינו מאוד להיות חלק מהגוף המופלא הזה, והנה חלומנו הגדול נגזז.

בעת פירוק הפלמ"ח החליטו בן-גוריון ושלטונות הצבא להציע לכל ההכשרות המגויסות שלו שלא יותרו על ההתיישבות ושיקימו יישובי משלט לאורך גבולות המדינה וכך ירככו את מכת הפירוק וגם ייצבו את גבולות המדינה החדשה. את ההכשרות של תנועות הנוער שטרם גויסו הוחלט לגייס לנח"ל. כאשר באו אלינו והציעו לנו להתגייס לנח"ל, סירבנו, לא היינו מוכנים לשמוע. "לא נח"ל ולא פְּטִיח!" אמרנו להם, "פלמ"ח, או שלום על ישראל."

בינתיים נשלחו הבנים של הגרעין להכשרה צבאית בבית ליד, למעין טירונות. שלטונות הצבא החליטו שלא יכפו עלינו להתגייס לנח"ל ושיתייחסו אלינו כאילו היינו כבר הכשרה מגויסת. לצורך כך גיבשו הצעה משותפת למזכירות תנועת ההתיישבות שלנו, "הקיבוץ הארצי – השומר הצעיר", ברוח הדברים האלו: מדינת ישראל זקוקה לקבוצות מאורגנות, מבחינה חברתית וארגונית, כדי לקבוע התיישבות בשטח וכדי לעבות את היישובים

בפרוזדור ירושלים ובאזור בית שאן. ואנו מציעים לכם להיות חיילי צה"ל לכל דבר ובפועל מקימי קיבוץ חדש. ארבע שנות שירות ביישוב משלט תחשבנה כשירות צבאי לכל דבר, וחלק מכם יישלח לקורסים צבאיים לפי כישוריו.

הוצעו לנו כמה מקומות, בעמק בית שאן, בקולוניה באזור ירושלים (כיום אזור היישוב מבשרת ירושלים) ובאזור לטרון. לאחר דיונים חוזרים ונשנים בין החברים ואחרי סיור עם אברהם הרצפלד, שהבטיח לנו את אדמות עמק איילון, הוחלט על התיישבות במשלט 2, גבעה בגובה מאתיים מטר מעל פני הים, הצופה אל לטרון ואל עמק איילון (אחד השיקולים המכריעים בבחירת המקום היה שבמקום זה לא היה יישוב ערבי). סיום הדרך הפלמ"חניקית אמנם ניפץ חלום, אבל נהגו בנו בחוכמה. היינו גרעין מלוכד שהמדינה לא רצתה בשום אופן לאבד, וכך השכילה לשמור עלינו כקבוצה וכל הצדדים יצאו נשכרים.

בבוקרו של ה-5 במאי 1950, מצאתי את עצמי בתוך גרעין של שישים נערים ונערות בני שבע-עשרה ושמונה-עשרה, עולה באותה דרך מוכרת שנסעתי בה שנתיים קודם בעלייה לקיבוץ הראל. ושוב, במשאית, בשיירה, עלינו למשלט מספר 2 (נקודת גובה 200), המוכרת לנו היום כקיבוץ נחשון, מקום שיהיה הבית שלי במשך עשרים ושלוש השנים הבאות.

הייתי אחוז התרגשות לנוכח המשימה ושקוע במחשבות על העתיד הצפוי לקרות במקום זה – ואז מתוך הנוף עלתה לנגד עיניי תמונת מנזר לטרון, המנזר היפה והדומם. הפעם לא היה בו אלא הזיכרון הכואב של מלחמת השחרור, וכשעיניי פגשו את חלונותיו, שנצצו באור השמש, הרגשתי כי זו פגישה אחרת. מעכשיו אנו עתידים להיות שכנים. מראה כרמי הענבים ועצי הזיתים בישר לי כי האנשים הגרים במנזר הזה הם אנשים שעבודת האדמה חשובה להם מאוד, ושהם יהיו שכנים טובים.

כשאני מספר על ה"קיבוץ" דאז, יש בכך הגזמה גדולה: בסך הכול היו לנו שני צריפים, אוהלים אחדים ומשלט שהיה מאויש עשרים וארבע שעות ביממה. כל האדמות היו בחזקת נעלם. היה זה שטח ההפקר שלא הוחלט

על עתידו. לא נחתמו הסכמים הנוגעים לו, ודינו היה כדין כל שטח הפקר הנמצא על אם הדרך, ומכאן גם שמו. כבר אז הבנו כי אדמות שטח ההפקר יהיו חלק מחיינו במקום זה.

וכמו ביום העלייה לקיבוץ הראל, כאשר אברהם הרצפלד, איש המרכז החקלאי, שלא החסיר אף טקס עלייה לקרקע של יישוב בארץ ישראל, שר את השיר "שורו הביטו וראו, מה גדול היום הזה", הצטרפו אליו כל המוזמנים לטקס: אנשי הסוכנות; נציגי הקיבוץ הארצי והשומר הצעיר; עסקני המפלגה וההסתדרות; שכנים וחברים.

יום העלייה לקרקע במדינה הקטנה, החדשה, היה יום חג. זו הייתה בשבילי חוויה עמוקה ומרגשת. הרגשתי שאני מגשים את החלומות הציוניים של הוריי, שאני משלים את מה שעשתה אחותי במלחמה על הגבעות הרצחניות הללו, ואולי בכך הקהיתי מעט את הטראומה שבלבה על כל אותם חללים ופצועים ואף תרמתי לנחמה בדמות הקיבוץ החדש שאני, אחיה הצעיר, הייתי בין מקימיו. ביום הזה כולנו הוצפנו בתחושה נפלאה. היינו צעירים שאוהבים את המדינה, שמבינים את גודל השעה, שמקימים את ביתם ותוחמים דמוגרפית את גבולות מדינת ישראל.

לצערי לא יכולתי להישאר במקום, משום שעדיין הייתי מחויב לחניכים שלי בקן "השומר הצעיר" שבקריית חיים. שבתי אפוא אליהם ולאחר חודשיים חזרתי והצטרפתי לחבריי לבניית הקיבוץ החדש. לפני שנסעתי לקריית חיים עליתי לפסגת המשלט, והבטתי במנזר. מבנה אבן ענקי מוקף עצים וירק, מסביבו רק גבעות טרשים חשופות ולידו מבנה המשטרה, מזכרת אילמת לקרבות הקשים שלא צלחו. בינינו השתרע שטח ההפקר נטוש ועזוב, מעוטר בברקנים ובעשבים. לא תיארתי לעצמי אז שהמנזר ושטח זה יהיו בעתיד חלק כה חשוב בחיי.